

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22517758.2023.13.6.1.7>

تأثیر معنویت در محیط کار بر اثربخشی تدریس و اخلاق حرفه‌ای تدریس در دانشجویان علوم پزشکی ساوه

مرجان خسروی^۱، امیرحسین محمدداودی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۱۷

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی پیش‌بینی معنویت در محیط کار بر اثربخشی تدریس و اخلاق حرفه‌ای تدریس در دانشجویان علوم پزشکی ساوه در دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ساوه بود. این پژوهش، بررسی توصیفی پیمایشی از نوع همبستگی و از نظر هدف کاربردی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش کل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ساوه در سال ۱۴۰۰ تحصیلی بود، (۵۳۵ تن). بر اساس جدول مورگان ۲۲۰ نفر انتخاب شد. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بود. در این پژوهش از سه پرسشنامه معنویت در کار میلین، اثربخشی تدریس ادموند پرسشنامه و اخلاق حرفه‌ای تدریس دیوی استفاده شد. روایی محتوای پرسشنامه‌ها توسط کمیته اساتید تأیید شد. نتایج تحلیل رگرسیون به روش اینتر نشان داد که "معنویت در محیط کار" به‌طور معناداری "اثربخشی تدریس" را با ضریب $\beta=0/698$ پیش‌بینی می‌کند. همچنین "معنویت در محیط کار" به‌طور معناداری "اخلاق حرفه‌ای تدریس" را با ضریب $\beta=0/794$ پیش‌بینی می‌کند. نتیجه دیگر پژوهش با استفاده از آزمون تعیین نقش میانجی (سوبل) حاکی از این بود که معنویت در محیط کار به همراه نقش میانجی اخلاق حرفه‌ای با اثربخشی تدریس تأثیر دارد.

واژگان کلیدی: اخلاق حرفه‌ای تدریس، معنویت در محیط کار، اثر بخشی تدریس، دانشجویان

۱- کارشناسی ارشد گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه khosravi.m20@gmail.com
۲- دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه، ساوه، ایران adavoudi838@yahoo.com

مقدمه

پیچیدگی سازمان‌های آموزشی خدماتی مانند (بیمارستان‌ها) که با آموزش و یادگیری مستمر عجین شده است، اهمیت اخلاق حرفه‌ای مبتنی بر تدریس اثربخش را برای اساتید و دانشجویان در حیطه‌های پزشکی و پرستاری چندین برابر می‌کند (حبیبی، محمد داوودی و محمدخانی، ۱۴۰۰)، (عبدالرحیم^۱، ۲۰۲۱) که دلیل محکمی برای پژوهش و بیان دیدگاه‌های دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی می‌باشد. ترکیبی از چند نوع آموزش در بین مدیران آموزشی به تدریس اثربخش اهمیت یافته است؛ جذاب‌ترین بخش آموزش استفاده از تکنولوژی‌های آموزشی و کسب مهارت‌های علمی آنها و در نتیجه موفقیت تحصیلی در پایان تحصیلات آکادمیک است (بهمنی و بلوچی، ۱۴۰۰)، (هفنر^۲، ۲۰۱۷)، (ترک‌زاده و کشاورزی، ۱۳۹۹)، از سوی دیگر، فضای این سازمان‌ها تحت تأثیر عوامل بیرونی مانند مدیریت و برنامه‌ریزی، هماهنگی، همکاری و عوامل درون فردی مانند احساس مسئولیت، انگیزه اقدام به رشد فردی، اخلاق حرفه‌ای و گرایش به معنویت است، که با تلفیق عوامل درونی و بیرونی در نقطه‌ای به نام آگاهی می‌توانند تصمیمات حساس را که با جان انسان‌ها سروکار دارد، اتخاذ کنند و اینگونه موفقیت سازمان را به تصویر بکشند (یوسف صدیق، ۱۴۰۰)، (ابوبکر و ادوارد^۳، ۲۰۱۹)، معنویت کاری در این دسته از سازمان‌ها به دلیل استرس‌های پیش‌بینی نشده و اضطراب‌ها در حوزه سلامت انسانی در دهه‌های اخیر مورد توجه روانشناسان سازمانی و مدیران و رهبران آموزشی قرار گرفته است. تحقیقاتی که در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی سلامت صورت گرفته است حاکی از این موضوع است که تعداد افراد در جستجوی معنا و معنویت شغلی در مراکز درمانی بعد از اپیدمی بیماری کووید ۱۹ به صورت قابل توجهی افزایش یافته است، در واقع، گرایش به معنویت یکی از عوامل تعیین کننده در جهت‌گیری‌های شغلی و انتخاب مشاغل چون پزشکی و پرستاری شده است (زکریا^۴ و همکاران، ۲۰۲۱)، (منا و کلام^۵، ۲۰۲۱)، (فتحی، عبدالله‌زاده و قادری، ۱۳۹۹)، (مصلحی و داوری، ۱۴۰۱). معنویت در محیط کار بر پایه

ارزش‌های انسانی، اخلاق و تلاش در جهت ایجاد فرهنگ سازمانی اثربخش می‌باشد (برایان^۶، ۲۰۲۱). معنویت در محیط کار زمینه کاهش اضطراب رقابتی، افزایش مثبت‌اندیشی، افزایش مسئولیت‌پذیری جهت اقدام به رشد فردی، توسعه یادگیری و دستیابی به اهداف معنوی فراتر از اهداف مادی می‌شود (آسمانی^۷، ۲۰۲۱). به اعتقاد فلاسفه، آموزش در یک فعالیت معنوی است و کسی که درگیر آموزش و یادگیری می‌شود، از جهان مادی فارغ می‌شود و به سطوح بالای آگاهی دست می‌یابد (فریز^۸، ۲۰۲۱) و از سوی دیگر، محققان سازمان‌ها و مربیان آموزشی در سازمان بتدریج متوجه شده‌اند، که معنویت در محیط کاری پدیده‌هایی مانند کمال همراه با وابستگی، هماهنگی باورهای جمعی متضاد و تصمیم‌گیری‌های اخلاقی ارزشمندی در سازمان رقم زده است. معنویت در محیط کاری در سه بعد فردی، گروهی و سازمان دسته‌بندی می‌شود (کریمی و فضل‌الهی، ۱۳۹۷)، که این فرایند شامل معنا در کار فردی (هدف انجام کار) حس هماهنگی و وابستگی در سطح گروهی، همسوی با اهداف و ارزش‌ها تعیین شده در خط مشی‌های سازمان است (محمدی فومنی، اعتماد اهری، شریفی، ۱۳۹۹). معنویت در محیط کار یک تجربه حسی عمیق بر پایه هدف الهی، انگیزه قوی در انجام رسالت است که یک ارتباط ذهنی و روحی آرامش‌بخش در افراد ایجاد می‌کند، این آرامش نشأت گرفته از تفکر معنوی فردی می‌تواند برگروه و سپس بر سازمان تأثیر مثبتی داشته باشد. از سوی دیگر، وجدان کاری مؤلفه‌ای دیگر است، که می‌تواند بر معنویت محیط کاری تأثیر مستقیمی داشته باشد (پانديا^۹، ۲۰۲۱)، (قلاوندی و همکاران، ۱۳۹۸)، در این بعد فرد با حس تعهد همراه با احساس مسئولیت عمیق بر پایه سخت‌کوشی همراه با توسعه یادگیری، اشتراک‌گذاری دانش و آموزش به دیگران جهت بهبود ارائه خدمات اثرگذار در سازمان است (پارکر و همکاران^{۱۰}، ۲۰۲۱). وجدان کاری در آموزش و تدریس یکی از مهم‌ترین عوامل درون فردی است، که نتایج محیطی ماندگاری در پی خواهد داشت. تلفیق وجدان کاری و اخلاق حرفه‌ای در مدرسان خبره زمینه‌ساز توسعه پایدار در آموزش و یادگیری سازمانی در محیط آموزشی می‌شوند (موسوی و

⁶ Bryan
⁷ Asmuni
⁸ Fraser
⁹ Pandya
¹⁰ Parker

¹ Abdel-Rahim
² Heffner
³ Aboobaker & Edward
⁴ Zakaria
⁵ Munna & Kalam

نور محمدی، ۱۳۹۹). بعد دیگر معنویت در محیط کار آموزشی بخشش است، تدریس بخشش تجربیات علم و آگاهی است و زمانی که با اندیشه‌های اخلاقی تلفیق می‌شود رنگ معنوی، فلسفی و عرفانی به خود می‌گیرد، که فعالیت تدریس را از فعالیت‌های دیگر اجتماع متمایز و مقدس‌تر می‌کند (ویکاس^۱ و ماتور، ۲۰۲۱). تدریس اثربخش، دغدغه کهن آموزش در همه ملت‌ها و دولت‌ها بوده است و خط‌مشی‌های جامعه حول محور آموزش، دانش عمومی و توسعه پایدار شکل می‌گیرد. بنابراین اهمیت تدریس و آموزش در دانشجویان بشدت احساس می‌شود، مدرسان و اساتید حرفه‌ای که تدریس اثربخش را دنبال می‌کنند، دارای ویژگی‌هایی مانند صلاحیت و توانایی و فنی (علم و مهارت)، صلاحیت و توانایی حرفه‌ای (آگاهی از برنامه‌ریزی، ارائه و ارزیابی آموزشی) صلاحیت شخصی (ویژگی‌های شخصی و رفتاری مؤثر در فرایند، تعلیم و تربیت) هستند (قاسمی‌زاد و سلامی، ۱۳۹۸)، (عبدالملکی، ملکی و اسدی، ۱۳۹۷)، (محمد داوودی و بهادری، ۱۳۹۷)، که هدف غایی تربیت انسان‌های حرفه‌ای و با فضیلت‌های اخلاقی است. تدریس اثربخش، فعالیتی تکوینی مستمر و مسأله‌نگر با تفکر سیستمی با توجه به تفاوت‌های فردی و فرهنگی باعث ایجاد فرهنگ یادگیری به‌عنوان یک هنجار در سازمان‌های آموزشی و خدماتی می‌شود (اسلامیان، اسلامیان و کرمی، ۱۳۹۷). تدریس اثربخش، زیربنای اهداف عملی و نظری در آموزش است، توسعه اثربخشی تدریس حرفه‌ای بر اصولی مانند مهارت توصیف مسأله، مهارت جستجو، مهارت استفاده از اطلاعات، مهارت ارزیابی اطلاعات و ترکیب اطلاعات استوار است، که در بستر اینترنت نظام آموزشی در سراسر دنیا متحول ساخته است (پولاتو و کوتلو^۲، ۲۰۲۱). نظریه‌پردازان عقیده دارند، که سواد اطلاعاتی و تدریس اثربخش دو بال مکمل در جهت یادگیری و پیشرفت فراگیران هستند، که لازم و ملزوم یکدیگرند و از ابزارهای مهم آموزش و پژوهش بشمار می‌روند. تدریس اثربخش از این نظر در بخش آموزشی سازمان‌های آموزشی اهمیت دارد، که باعث تغییر نگرش، تصحیح رفتار، تسریع عملکرد و در نهایت، تغییر فرهنگ سازمانی می‌شود (دهقانی و قلی‌پور، ۱۳۹۹)، تدریس اثربخش نواقص آموزشی، فقدان کیفیت آموزشی و

کمبودهای علمی را با طراحی راهبردهای یادگیری جبران می‌کند، در کشور ما با دوگانگی اخلاق تدریس در بین اساتید، ضعف آموزشی، برنامه‌ریزی‌های نامنظم در رفع نواقص آموزشی، فقدان مدیریت آموزشی حرفه‌ای به‌صورت شبکه‌ای، کمبود محتوای آموزشی مرتبط با دوره‌های آموزشی، کاهش انگیزه دانشجویان و اساتید در توسعه دانش، کاهش بودجه‌های آموزشی، کم‌رنگ شدن بعد معنویت را داریم. پس این پژوهش برای دانشجویان، اساتید و مدیران آموزشی در محیط‌های آموزشی سازمانی می‌تواند مؤثر و کارآمد باشد. این پژوهش در راستای این فرض شکل گرفته است، که معنویت در محیط کار بر اثربخشی تدریس با نقش میانجی اخلاق حرفه‌ای تدریس در دانشجویان علوم پزشکی ساوه تأثیرگذار است. مدرس و رهبر آموزشی کارگردان صحنه فراگیران است (مصلحی و داوری، ۱۴۰۱). بنابراین ضروری است که ویژگی‌هایی مانند دانش و آگاهی، فن بیان نیکو، اخلاق حرفه‌ای تدریس، داشته باشد تا تدریس گرانبها و ماندگاری به یادگار بگذارد. طبیعی است (خوش‌طالع و واصفیان، ۱۴۰۰)، که هر شغلی نیازمند یک خط‌مشی، ارزش‌ها و اخلاق خاص آن حرفه است را می‌طلبد، حرفه تدریس و تعلیم مستثنی نیست (صالحی‌زاده، قورچیان و محمد داوودی، ۱۳۹۹). بلکه بر اساس تحقیقات انجام شده افرادی که با ارزش‌های اخلاقی عمیق و هوش معنوی حرفه تدریس را انتخاب می‌کنند (صدیقی^۳ و ولنتو، ۲۰۲۱). از دیدگاه محققان ویژگی‌های شخصی، کارآمدی در ارائه محتوا، بکارگیری روش‌های تدریس نوین، ارزشیابی مناسب مهم‌ترین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای تدریس مدرسان است (کراچی، اکبری و تامرادی، ۱۳۹۹، ص ۶۷). همچنین اعتقاد دارند قضاوت‌های حرفه‌ای تدریس، علاوه بر عقل عملی به‌عنوان بُعدی ادراکی، ایمان، اراده و عمل نیز حائز اهمیت‌اند (احمد و رچیم^۴، ۲۰۲۱)؛ هر قدر ایمان در مراحل قلب، لسان، فکر و عمل، با وساطت اراده تقویت شود، ارزش‌های تدریس، آموزش و اخلاق حرفه‌ای تدریس به‌صورت اثربخشی‌تری جلوه‌گر خواهد شد (محمدنژاد گنجی و سلیمی، ۱۳۹۹).

در این مدل به‌منظور تحلیل نهایی ارتباط معنویت در محیط کار و اثربخشی تدریس با نقش میانجی اخلاق

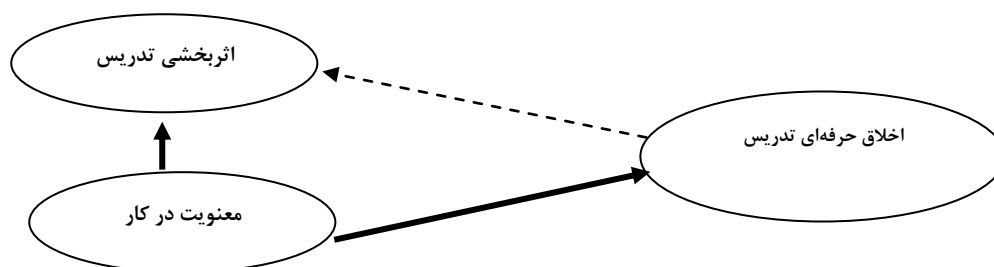
³ Siddiqui & Lento

⁴ Ahmad & Rochimah

¹ Vikas

² Polat & Kutlu

ارائه منظم اطلاعات، اجتناب از ابهام، کنترل درک و تدارک تمرین و بازخورد است؛ و متغیر اخلاق حرفه‌ای تدریس (۲۰۱۲؛ به نقل از مصدق، ۱۳۹۳) دارای ابعاد اخلاق حرفه‌ای مدرسان نسبت به خود، اخلاق حرفه‌ای مدرسان نسبت به علم، اخلاق حرفه‌ای مدرسان نسبت به دانشجو (درستکاری، پرورشی، روابط انسانی، آموزشی می- باشد. این متغیرها در پژوهش حاضر سنجیده شده و در قالب مدل مفهومی زیر توضیح داده شده است. این پژوهش بر آن است تا به این سؤال پاسخ دهد که میزان معنویت در محیط کار بر اثربخشی تدریس و اخلاق حرفه- ای تدریس به چه میزان است؟

شکل شماره ۱- مدل مفهومی ارتباط معنویت در محیط کار و اثربخشی تدریس با نقش میانجی اخلاق حرفه‌ای تدریس

اخلاق کاری کارکنان تأثیر دارد. یقه و همکاران (۱۳۹۹) بیان کردند که معنویت در محیط کار شامل مؤلفه‌های احترام متقابل، خودنظارتی، رفتار صادقانه، اخلاق نبوی است. موسوی و همکاران (۱۳۹۹) اخلاق حرفه‌ای تدریس از طریق مسئولیت‌پذیری، صداقت، عدالت و انصاف، وفاداری، همدردی با دیگران و احترام به ارزش‌ها و هنجارها قابل پیش‌بینی است. صالحی‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) عوامل انگیزشی، اجتماعی، محیطی، اقتصادی، فرهنگی، شخصی، دانشگاهی و مدیریتی، علمی و آموزشی، تکنولوژیکی ارکان اصلی اخلاق حرفه‌ای تدریس معرفی کردند. محمدی فومنی و همکاران (۱۳۹۹) نشان دادند که مؤلفه‌های صداقت، عدالت، احترام، مسئولیت‌پذیری، قانون‌مداری، وفاداری و حفظ کرامت انسانی بر اخلاق حرفه‌ای تدریس تأثیرگذار است. ترک‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) بیان کردند پنج سطح اثربخشی تدریس شامل ویژگی‌های شناختی- رفتاری اساتید، پیش‌آمادگی‌ها و توانمندی‌های دانشجویان، کیفیت طراحی تدریس، کیفیت اجرای تدریس، دستاوردهای تدریس و محیط آموزشی می‌باشد. دهقانی و همکاران (۱۳۹۹) اعلام کردند،

حرفه‌ای تدریس، سه فرضیه مطرح شد، که به بررسی و تحلیل موضوع پژوهش می‌پردازد. بر اساس این مدل، ابتدا هر یک از ابعاد تحقیق به شاخص‌ها یا ویژگی‌های مربوط به خود تقسیم‌بندی شده و در نهایت، بر اساس ویژگی‌های تعریف شده در هر یک از ابعاد متغیرهای مستقل و وابسته، پرسش‌های نهایی برای تدوین پرسشنامه به‌عنوان ابزار تحقیق طرح شده است. در این پژوهش متغیر معنویت بر اساس مدل میلیمن و همکاران (۲۰۰۳) دارای ابعاد کار بامعنا، احساس همبستگی و همسویی ارزش‌ها می‌باشد؛ متغیر اثربخشی تدریس بر اساس مدل ادموند و همکاران (۲۰۰۵) دارای ابعاد انتقال اهداف بازدهی درس،

در ادامه، پژوهش‌هایی که در این راستا هستند مورد نقد و بررسی قرار خواهند گرفت. مصلحی و همکاران (۱۴۰۱) بر اساس نتایج روش دلفی، عوامل مؤثر بر تدریس اثربخش در ۶ مقوله کلی شامل مهارت‌های آموزشی، تجربه، مهارت‌های ارتباطی، ویژگی‌های شخصیتی، رعایت قوانین و اصول آموزشی و ارزشیابی دسته‌بندی شد. یوسف صدیق (۱۴۰۰) سطح دانش اساتید بر اخلاق حرفه‌ای تدریس تأثیر دارد. خوش‌طالع و همکاران (۱۴۰۰) تدریس اثربخش یادگیری خودراهبر را در فراگیران رشد داده و بر خودمدیریتی، خودرغبتهی و خودنظارتی دانشجویان تأثیرگذار بود. حبیبی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی بیان داشتند که ابعاد اجتماعی فرهنگی (۰,۶۶۸)، توجهات آموزشی (۰,۵۷۴)، عوامل رفتاری (۰,۵۶۷)، تشکیلاتی (۰,۴۴۶) و فردی (۰,۳۴۵) به ترتیب بیشترین اهمیت را در مدل ارتقاء اخلاق حرفه‌ای مدیران مدارس متوسطه شهر تهران داشتند. بهمنی و همکاران (۱۴۰۰) نشان دادند فروتنی رهبران بر معنویت در محیط کار و اخلاق کاری پیروان تأثیر دارد. همچنین معنویت در محیط کار بر

اثربخش در پنج ویژگی‌های شخصیتی و فردی، ویژگی‌های علمی و سواد، توانمندی در روابط انسانی و قدرت برقراری ارتباط، مهارت تدریس و مدیریت کلاس درس و مهارت ارزشیابی برشمرد. عبدالملکی و همکاران (۱۳۹۷) بیان کردند مؤلفه‌های تدریس اثربخش اساتید شامل، علمی (تسلط بر موضوع؛ دانش علمی معتبر؛ برقراری ارتباط بین نظر و عمل)؛ مهارت‌های تدریس (زبان شیوا؛ بکارگیری روش‌های مختلف تدریس)؛ مدیریت کلاس (مدیریت زمان؛ داشتن طرح درس)؛ ویژگی‌های اخلاقی (روحیه انتقادپذیری؛ توجه و احترام؛ عشق و علاقه به تدریس)؛ انگیزش (استفاده از منابع گوناگون انگیزشی؛ ترغیب شاگردان به یادگیری) و ارزشیابی (کاربرد روش جدید و متنوع ارزشیابی) بود. امینی مشهدی همکاران (۱۳۹۷) اظهار کردند که قضاوت‌های اخلاقی اثربخش در فرایند تدریس، نظم‌دهنده و کنترل‌کننده احساسات، تمایلات و خواسته‌ها در شرایط و موقعیت‌های تدریس بر تدریس اثربخش و اخلاق حرفه‌ای تدریس تأثیرگذار است. اسلامیان و همکاران (۱۳۹۷) دریافتند، عملکرد استادان در کاربست معیارهای تدریس اثربخش، نقش بسیار مهمی در سطح روحیه علمی دانشجویان دارد. سبحانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۷) بیان کردند که تعهد، پاسخگویی، نظم و دانش و روش تدریس‌های اثرگذار از عوامل اخلاق حرفه‌ای تدریس در اعضای هیأت علمی می‌باشد. محمد داوودی و همکاران (۱۳۹۶) بیان کردند شش عامل فردی، ساختار سازمانی، تکنولوژیکی، رهبری خدمت‌گزار، مذهبی، فرهنگی، اجتماعی بر اثربخشی اخلاق حرفه‌ای تدریس در دبیران تأثیرگذارند. در خارج از کشور در پژوهشی شبه آزمایشی پاندا (۲۰۲۱) بیان کرد وظیفه شناسی، ثبات عاطفی، گشودگی برای تجربه ویژگی‌های شخصیتی و انطباق نتیجه معنویت محیطی است. صدیقی و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی مقایسه‌ای بین دانشگاه‌های آمریکا و کانادا در دانشجویان مقطع دکتری به این نتیجه رسیدند که استراتژی‌های آموزشی بر ارزشیابی، اثربخشی تدریس و ارتقای عملکرد تدریس اساتید و در نهایت یادگیری دانشجویان مؤثر است. در پژوهشی شبه آزمایشی مشخص شد پولاتو و همکاران (۲۰۲۱) برنامه آموزشی دانشگاه‌ها بر تدریس اثربخش اساتید و آموزش مهارت‌های پژوهشی دانشجویان تأثیر دارد. پارکر و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی فراتحلیل بیان کرد معنویت در محیط کار می-

دانشجویان ابعاد اخلاق حرفه‌ای تدریس را ویژگی‌های شخصیتی، تسلط بر محتوا، تسلط بر شیوه‌های تدریس، شناخت یادگیرنده و ارزشیابی استاندارد می‌داند. محمدی‌نژاد گنجی (۱۳۹۹) نتایج نشان داد که تدریس اثربخش مبتنی بر الگوی چرخه یادگیری هفت مرحله‌ای آیزنکرافت بر بهبود ابعاد مهارت خودکارآمدی (استعداد، بافت و کوشش) و ابعاد مهارت تفکر انتقادی (خلاقیت، بالندگی و تعهد) دانش‌آموزان ناحیه یک کرج مؤثر است. باقری کراچی (۱۳۹۹) تجربه دانشجویان پیرامون اخلاق حرفه‌ای تدریس مدرسان را در قالب چهار مؤلفه ویژگی‌های شخصیتی، کارآمدی در ارائه محتوا، بکارگیری روش‌های تدریس نوین، ارزشیابی مناسب و درست تفسیر کرد. باقرپور (۱۳۹۸) نشان داد بین مؤلفه‌های رفتار اخلاقی حرفه‌ای و رفتار شهروندی با معنویت محیط کاری رابطه وجود دارد. منصور لطفی و همکاران (۱۳۹۸) بیان داشتند معنویت در محیط شامل عوامل فردی (ارتباط، ایمان، خود تعالی) و عوامل سازمانی (ارزش‌ها، کار معنادار و نگرش مثبت) بود. قاسمی‌زاد و همکاران (۱۳۹۸) در مدلی معنویت محیطی را با ابعاد فردی (تعاملات پرهیزگانه، معناجویی، اخلاق کاری)، میان فردی (بردباری، عزت نفس، منزلت اجتماعی، تعامل، خدمت-رسانی) و فرافردی (اطاعت از مافوق، شایسته سالاری، تعهدشغلی)، ترسیم کردند. دیبایی صابر و همکاران (۱۳۹۸) بیان کردند معنویت در کار بر کیفیت زندگی کاری معلمان تأثیر دارد. کریمی و همکاران (۱۳۹۸) بیان کرد، بین معنویت در کار و ابعاد آن (کار با معنا در سطح فردی، احساس همبستگی در سطح گروهی، هم راستایی ارزش‌های فردی و سازمانی، حس لذت بردن از کار، فرصت‌هایی برای زندگی درونی) با عملکرد سازمانی رابطه مثبت و معنادار وجود دارد، معنویت در کار پیش‌بینی کننده مناسبی برای عملکرد معلمان مدارس است. در پژوهشی دیگر قلاوندی و همکاران (۱۳۹۸) طراحی برنامه درسی، ویژگی‌های شخصیتی، روابط انسانی، توجه به محیط یادگیری و روش تدریس و ارزشیابی از عوامل زیر بنایی تدریس اثربخش معرفی کرد. طالبی و همکاران (۱۳۹۸) بیان کردند مهارت‌های فراشناختی در میان اعضای هیأت علمی دانشکده علوم پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، می‌تواند به ارتقاء اثربخشی تدریس آنان منجر شود. سامری (۱۳۹۸) عوامل مؤثر بر تدریس

حرفه‌ای تدریس اساتید تأثیرگذار است. مانفرا و هلمز^۴ (2020) در پژوهشی نشان دادند سواد رسانه‌ای اساتید بر اثربخشی تدریس و عملکرد پیشرفت تحصیلی تأثیر دارد. ابوبکر و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی بر روی معلمان هند اعلام کرد معنویت محیط کار در انتخاب شغل معلمی و تدریس و تلاش در جهت اثربخشی تدریس را افزایش می‌دهد. اسکایلز^۵ و همکاران (2019) در پژوهشی در دانشگاه‌های لندن نشان دادند کارگاه‌های آموزشی سواد رسانه‌ای، مهارت‌های علمی بر اخلاق حرفه‌ای تدریس مؤثر است. نوسو^۶ و همکاران (2018) در پژوهشی در ایالت اوگان نشان داد سواد رسانه‌ای و مهارت‌های استفاده از فناوری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان و تدریس اثربخش اساتید تأثیر دارد. هفتر (۲۰۱۷) در پژوهشی در آمریکا به این نتیجه رسید که معنویت در محیط آموزشی بر خودکارآمدی تحصیلی، خودمدیریتی، نگرش مثبت دانشجویان و اخلاق حرفه‌ای تدریس اساتید تأثیرگذار است.

روش

هدف این پژوهش، بررسی پیش‌بینی معنویت در محیط کار بر اثربخشی تدریس و اخلاق حرفه‌ای تدریس در دانشجویان علوم پزشکی ساوه در دانشکده علوم پزشکی خدمات بهداشتی درمانی ساوه بود. این پژوهش، بررسی توصیفی پیمایشی از نوع همبستگی و از نظر هدف کاربردی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش کل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ساوه در سال ۱۴۰۰ تحصیلی بود، (۵۳۵ تن) بر اساس جدول مورگان ۲۲۰ نفر انتخاب شد. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بود. در این پژوهش از سه پرسشنامه معنویت در کار میلین، اثربخشی تدریس ادموند پرسشنامه و اخلاق حرفه‌ای تدریس دیوی استفاده شد. روایی محتوی پرسشنامه‌ها توسط کمیته اساتید تأیید شد. تجزیه و تحلیل فرضیه‌ها از آزمون رگرسیون به روش اینتر و با استفاده از نرم‌افزار spss22 انجام شد.

یافته‌های پژوهش

فرضیه اول: معنویت در محیط کار بر اثربخشی تدریس تأثیر دارد.

تواند بر ظرفیت‌های شناختی، خدمت‌رسانی، درک تفاوت‌های فردی، پیشرفت تحصیلی در دانشگاه‌های روانشناسی آمریکا مؤثر باشد. آگالدی (۲۰۲۱) در ۲۷۶ معلم شاغل در مدارس متوسطه در ترکیه نشان داد معنویت محیط کار در کاهش ادراکات مربوط به رفتار ریاکارانه از سوی مدیران مدارس در بین معلمان مدارس مهم است. بووکس و همکاران (۲۰۲۱) معنویت در محیط آموزشی را در عملکرد رهبرانه، عدالت اجتماعی و پیروی از مکاتب اعتقادی بیان کردند. آسمانی (۲۰۲۱) در پژوهشی بیان کرد که آموزه‌های اخلاقی، سنت‌های فرهنگی و هوش معنوی معنویت محیط‌های آموزشی را می‌سازد. ویکاس و همکاران (۲۰۲۱) سبک تدریس و اثربخشی تدریس و اخلاق حرفه‌ای تدریس به‌طور قابل توجهی بر ادراک دانشجویان تأثیر می‌گذارد. نیممی^۱ و همکاران (۲۰۲۱) نتایج نشان داد که معنویت محیطی تأثیر معناداری بر رشد معنویت، تدریس اثربخش مدرسان و بهزیستی دانشجویان دارد. برایان (۲۰۲۱) معنویت شخصی مدیران مدارس دولتی، شیوه‌های رهبری آنها را در زمینه‌های رهبری مدارس دولتی شرکت کنندگان شکل محیط معنوی و تدریس اثربخش مؤثر است. احمد و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی در دانشگاه اندونزی به این نتیجه رسیدند که رهبری تحول آفرین و صداقت تأثیر مستقیم و مثبتی بر اثربخشی تدریس دارد. فریز (۲۰۲۱) در پژوهشی بر روی معلمان انگلیس بیان کرد تربیت معنوی در محیط آموزشی بر درونی شدن ارزش‌ها و تربیت افراد متعالی تأثیر دارد. عبدالرحیم (۲۰۲۱)^۲ در پژوهشی بیان کرد که استفاده از شبکه‌های اجتماعی و خودیادگیری آنلاین یکی از حیاتی‌ترین مؤلفه‌های تدریس اثربخش اساتید در دانشگاه‌های آمریکا است. اسلم^۳ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود در دانشگاه‌های پاکستان چهار عامل معنویت محل کار (تعالی، ذهن آگاهی، شفقت و کار معنادار) را تأیید کرد. زکریا و همکاران (۲۰۲۱) بیان کردند که معنویت در محیط کار باعث خودکارآمدی دانشجویان و تدریس اثربخش اساتید در دانشگاه‌های مالزی شده است. منا و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود اظهار کردند که معنویت در محیط‌های آموزشی به نقش-آفرینی مثبت، اعتماد به نفس و عزت نفس، عملکرد تحصیلی و بهبود انتظارات علمی دانشجویان و اخلاق

⁴ Manfra, Holmes

⁵ Skoyles

⁶ Nwosu

¹ Nimmi

² Abdel-Rahim

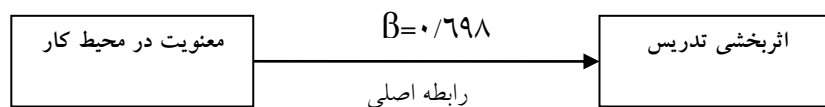
³ Aslam

جدول شماره ۱- خروجی آماری مربوط به پیش‌بینی متغیر ملاک بر اساس متغیر معنویت در محیط کار ($n=223$)

شاخص آماری مدل رگرسیون	ضرایب استاندارد نشده	خطای استاندارد	بتای استاندارد	t	سطح معناداری
ضریب ثابت	۵۴,۴۵۰	۴,۵۸۶		۱۱,۸۷۳	۰,۰۰۰
معنویت در محیط کار	۰,۹۸۹	۰,۰۶۸	۰,۶۹۸	۱۴,۴۹۲	۰,۰۰۰

ضرایب استاندارد (β) و ضرایب غیر استاندارد (B) متغیرها را نشان می‌دهد. مقدار t و سطح معناداری آن معنادار بودن ضرایب هر یک از متغیرها را آزمون می‌کند. سطح معناداری ضریب متغیر معنویت در محیط کار کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین "معنویت در محیط کار" به‌طور معناداری "اثربخشی تدریس" را با ضریب $\beta=0/698$ پیش‌بینی می‌کند.

شکل ۲- مدل تحلیل تأثیر مستقیم معنویت در محیط کار بر اثربخشی تدریس

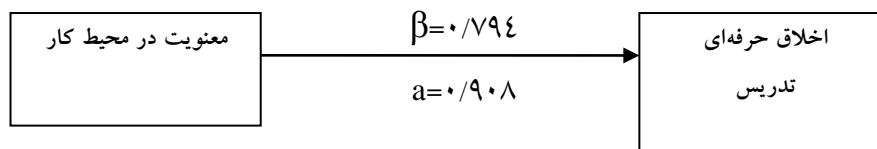
فرضیه دوم: معنویت در محیط کار بر اخلاق حرفه‌ای تدریس تأثیر دارد.

جدول شماره ۲- خروجی آماری مربوط به پیش‌بینی متغیر اخلاق حرفه‌ای تدریس بر اساس معنویت در محیط کار ($n=223$)

شاخص آماری مدل رگرسیون	ضرایب استاندارد نشده	خطای استاندارد	بتای استاندارد	t	سطح معناداری
ضریب ثابت	۱۴,۰۳۵	۳,۱۴۲		۴,۴۶۷	۰,۰۰۰
معنویت در محیط کار	۰,۹۰۸	۰,۰۴۷	۰,۷۹۴	۱۹,۴۲۷	۰,۰۰۰

ضرایب استاندارد (β) و ضرایب غیر استاندارد (B) متغیرها را نشان می‌دهد. مقدار t و سطح معناداری آن معنادار بودن ضرایب هر یک از متغیرها را آزمون می‌کند. سطح معناداری ضریب متغیر معنویت در محیط کار کمتر از ۰/۰۵ است. بنابراین "معنویت در محیط کار" به‌طور معناداری "اخلاق حرفه‌ای تدریس" را با ضریب $\beta=0/794$ پیش‌بینی می‌کند.

شکل ۳- مدل تحلیل تأثیر مستقیم معنویت در محیط کار بر اخلاق حرفه‌ای تدریس

فرضیه سوم: معنویت در محیط کار به همراه نقش میانجی اخلاق حرفه‌ای با اثربخشی تدریس تأثیر دارد. بر محاسبه تأثیر متغیر میانجی از آزمون سوئل استفاده شده است.

آزمون سوئل

مقدار آماره آزمون سوئل	متغیر دوم	آماره متغیر اول	آزمون سوئل
۸.7611	۰,۷۹۴	۰,۶۹۸	$Z_{(Value)} = (t_a * t_b) / \sqrt{t_a^2 + t_b^2}$

که در فرمول بالا t_a آماره تی رابطه میان متغیر مستقل و میانجی، t_b آماره تی رابطه میان متغیر میانجی و وابسته می‌باشد. اگر مقدار آماره آزمون به دست آمده از مقدار 1.96 بیشتر باشد نشان دهنده این است که فرض صفر (مبنی بر اینکه متغیر میانجی نقشی در میان رابطه متغیر مستقل و وابسته ندارد)، در سطح خطای ۰,۰۵ رد شده و تأثیر میانجی در این رابطه معنادار است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که معنویت در محیط کار به همراه نقش میانجی اخلاق حرفه‌ای بر اثربخشی تدریس تأثیر دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که با بیش از ۹۵/۰ درصد اطمینان تأیید شد که معنویت در محیط کار بر اثربخشی تدریس تأثیر دارد. این پژوهش در جامعه آماری پرستاران دانشگاه علوم پزشکی ساوه انجام شده بود و این نتایج به صورت احتیاط قابل تعمیم می‌تواند باشد هر چند در ادامه، پژوهش‌های دیگری نیز جهت تأیید یافته‌های پژوهش استناد خواهد شد. نتایج پژوهش با پژوهش‌های مصلحی و همکاران (۱۴۰۱)، بهمنی و همکاران (۱۴۰۰)، بقیه و همکاران (۱۳۹۹)، لطفی و همکاران (۱۳۹۸)، باقرپور (۱۳۹۸)، قاسمی‌زاد و همکاران (۱۳۹۸)، کریمی و همکاران (۱۳۹۸)، دیبایی صابر و همکاران (۱۳۹۸)، پارکر و همکاران (۲۰۲۱) آگالدی (۲۰۲۱)، بووکس و همکاران (۲۰۲۱)، آسمانی (۲۰۲۱) و نیمی و همکاران (۲۰۲۱) همسو بود، مجموع این پژوهش‌ها توافق داشتند، که آموزش یک فعالیت معنوی است و نیازمند محیطی معنوی است، تا با آرامش خاطر مفاهیم علمی به فراگیران منتقل شود همچنین اعتقاد داشتند محیط معنوی نسبت به محیط‌های عادی بر روی عملکرد تدریس اساتید و یادگیری دانشجویان تأثیر دارد، زیرا اساتید و دانشجویان به دنبال معنا در یادگیری خود هستند یعنی بر سطحی بالاتر از یادگیری هدف‌گذاری می‌کنند که کاربرد دانش است. استاد معنای کار خود را انتقال دانش به دانشجویان می‌داند، بنابراین تلاش خواهد کرد مفاهیم پیچیده را به ساده‌ترین شکل ممکن تسهیل و انتقال دهد و از سوی دیگر، دانشجویان تلاش جدی در یادگیری و پیگیری مفاهیم علمی از خود نشان می‌دهند، زیرا مشتاق هستند دانش جدید را کسب و به صورت کاربردی در جامعه و

محیط علمی و پزشکی در این جامعه آماری بکار ببرند و تلاش دوسویه از سوی مدرسان و دانشجویان در محیط معنوی منجر به اثربخشی تدریس می‌شود. در محیط معنوی تفکر معنوی برای دانشجویان و اساتید معنای خاصی می‌یابد. در محیط‌های سازمانی با رنگ و بوی معنوی، تصمیمات، رنگ اخلاقی و الهی به خود می‌گیرند و با هدف حفظ کرامت انسانی و خدمت‌رسانی خالصانه عین می‌شود و مدرسانی با این ویژگی‌ها قطعاً به دنبال راهبردهایی جهت افزایش اثربخشی خود در تدریس هستند. در این پژوهش مشخص شد که اگر معنویت بر محیط کار تأثیرگذار باشد. معنویت فردی می‌تواند محیط معنوی کاری به وجود آورد که به صورت مستقیم و غیرمستقیم هم گروه‌ها و سپس کل منابع انسانی سازمان را تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین اینکه چه فردی با چه شایستگی‌های اخلاقی مسئولیت تدریس به فراگیران را بر عهده می‌گیرد اهمیت می‌یابد. همچنین معنویت محیطی بر سلامت عمومی (روانی و جسمانی) و شادکامی محیطی ارتباط دارد که از مؤلفه‌های روانی یادگیری اثربخش در کلاس‌های شاد هستند. معنویت در محیط کار بخصوص در سازمان‌های بر پایه آموزش مانند بیمارستان‌ها و دانشگاه‌های علوم پزشکی که دانش و یافته‌های علمی جدید در پژوهش و تدریس اهمیت دارد رقابت و حسادت کاذب را حذف می‌کند و همدلی و همبستگی سازمانی را توسعه می‌دهد زیرا همه با هم تلاش دارند دانش خود را به صورت خودجوش در اختیار یکدیگر بدون در نظر گرفتن مزایای مادی قرار دهند. فرضیه دیگر، که معنویت در محیط کار بر اخلاق حرفه‌ای تدریس تأثیر دارد بود نیز تأیید شد و با نتایج پژوهش‌های، یوسف صدیق (۱۴۰۰) طالع و همکاران (۱۴۰۰)، حبیبی و همکاران (۱۴۰۰)، موسوی و همکاران (۱۳۹۹)، صالحی‌زاده و همکاران (۱۳۹۹) محمدی فومنی و همکاران (۱۳۹۹)، دهقانی و همکاران (۱۳۹۹)، ترک‌زاده و همکاران (۱۳۹۹)، محمدی-نژاد گنجی (۱۳۹۹)، باقری کراچی (۱۳۹۹)، امینی مشهدی و همکاران (۱۳۹۷)، سبحانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۷)، برایان (۲۰۲۱)، منا و همکاران (۲۰۲۱)، زکریا و همکاران (۲۰۲۱)، احمد و همکاران (۲۰۲۱)، ابوبکر و همکاران (۲۰۱۹)، هفتر (۲۰۱۷) و ویکاس و همکاران (۲۰۲۱) همسو بودند که همسویی کلی با نتایج پژوهش داشتند و تأکید داشتند که معنویت در محیط کار بر

کلاس از مطالب به روز استفاده می‌کند، محتوا را به‌طور جامع و در راستای اهداف درس ارائه می‌کند در این پژوهش مشخص شد بر خلاف انتظار، معنویت در محیط کار به همراه نقش میانجی اخلاق حرفه‌ای تدریس بر اثربخشی تدریس تأثیر نداشت. به هر صورت در بخش‌های دیگر، وقتی اخلاق حرفه‌ای تدریس نقش میانجی نداشت معنویت در محیط کاری بر اخلاق تدریس و همچنین بر اثربخشی تدریس تأثیر مستقیم و معنادار داشت. هدف از بکارگیری اخلاق حرفه‌ای در تدریس ترسیم اصول اخلاقی پایه‌ای است که مسئولیت‌های حرفه‌ای اساتید را مشخص می‌سازد. وظیفه تدریس در دانشگاه‌ها از جمله وظایف خطیر و با اهمیت است، توجه به این وظیفه و چگونگی اجرای آن، عوامل مؤثر بر آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است با توجه به اهمیت حیاتی آموزش به دانشجویان پرستاری و ویژگی‌های این رشته از لحاظ آموزش‌های نظری و عملی، توجه به امر آموزش و تدریس یافته‌های نوین، روش‌های ارزیابی حرفه‌ای در ارزشیابی علمی دانشجویان رشته‌های پزشکی و پرستاری پیشنهاد می‌شود که مدیران دانشگاه‌ها محیط معنوی در فضای دانشکده‌ای علوم پزشکی ایجاد کنند که یکی از این برنامه‌ها می‌تواند برنامه‌های تدریس مثبت‌اندیشی باشد. تأثیر اثربخش در دانشگاه‌های علوم پزشکی نیازمند پژوهش مستمر اساتید و دانشجویان و آگاهی از دانش روز در سراسر جهان است لذا پیشنهاد می‌شود که دانشگاه‌ها باید با روش‌های مختلف نسبت به ارتقای تدریس اثربخش و دسترسی مناسب و بهره‌گیری بهینه از اطلاعات بین دانشگاهی از طریق لینک‌های مجازی با دانشگاه‌های خارجی و داخلی اقدام کند همچنین پیشنهاد می‌شود که اپلیکشن‌های متناسب با نیازهای درسی دانشجویان ساخته شود و در بخش دیگر تولید محتوای علمی الکترونیک از متخصصان و اساتید امر بکار گرفته شود. پیشنهاد می‌شود به منظور ارتقاء اثربخشی تدریس، برنامه‌ریزی کلان و استراتژیکی را تدوین و اجرا نمایند پیشنهاد می‌شود جهت اثربخشی تدریس راهبردهای تدریس و یاددهی و یادگیری مورد ارزشیابی تکوینی و مستمر قرار گیرند. مهم‌ترین مبحث در تدریس اثربخش یک جانبه و یک طرفه نبودن تدریس توسط مدرسان است لازم است دانشجویان خود یادگیرند و پژوهشگر تربیت شوند لذا پیشنهاد می‌شود که چرخ‌های مدیریت دانش در دانشگاه‌های علوم پزشکی به-

اخلاق حرفه‌ای در محیط آموزشی تأثیرگذار است و محیط می‌تواند بر راهبردهای تدریس تأثیرگذار باشد. معنویت محیط کاری بر سازه اخلاق کاری که شامل انضباط کاری، امانت‌داری و وجدان کاری، نشاط در کار، حفظ بیت‌المال، اطاعت‌پذیری و روحیه همدلی و همکاری را تقویت و تشویق می‌کند. که اخلاق حرفه‌ای استادان کیفیت نظام-های آموزش عالی را در درجه اول، از طریق تأثیرگذاری بر فرایند یاددهی یادگیری دانشجویان ارتقاء می‌بخشد. در این پژوهش مشخص شد معنویت در محیط کار بر اخلاق حرفه‌ای تدریس مؤثر است. تلفیق اخلاق حرفه‌ای تدریس اثربخش از این جهت در دانشجویان پرستاری و پزشکی اهمیت دارد. که زمینه خودکارآمدی در خودیادگیری فراگیران را فراهم می‌آورد، زیرا اعتماد به نفس و انگیزه دانشجویان در افزایش، تکمیل دانش و جبران نقص‌های علمی و یادگیری در خارج از محیط دانشگاه پردازد و جبران نقص‌های یادگیری که ریشه در تئوری‌های آموزش و یادگیری بزرگسالان دارد، انگیزه تحصیلی دانشجویان و در نتیجه زمینه پیشرفت علمی و تحصیلی دانشجویان را فراهم می‌آورد، پیشرفت تحصیلی مهم‌ترین شاخص سنجش کیفیت نظام آموزشی است. هدف‌گذاری حرفه‌ای در تدریس، تدریس حرفه‌ای، بازخورد و اصلاح حرفه‌ای روند تدریس اساتید زمینه‌ساز عواملی چون هدف‌گذاری و رشد حرفه‌ای دانشجویان بجای مدرک گرایی، انگیزش ترغیب کسب مهارت‌های فرادرسی، رعایت اخلاقیات بجای رعایت مقررات اجباری آموزشی و سازمانی، توسعه مهارت‌های خودکارآمدی و تفکر انتقادی همراه سازندگی می‌شود. بنابراین اخلاق حرفه‌ای تدریس، عمل مهمی در دانشگاه‌هاست که در عصر حاضر از مهم‌ترین مؤلفه‌های اعتبار دانشگاه‌ها محسوب می‌شود. معیار تدریس اثربخش در بین اساتید متنوع و متفاوت است اما آنچه اهمیت دارد خروجی فرایند تدریس است که چه افرادی و با چه مهارت‌هایی و چه میزان دانش تربیت می‌شوند. اخلاق حرفه‌ای تدریس و تدریس اثربخش یک رابطه دوسویه بر یکدیگر دارند هر چه میزان حرفه‌ای بودن اساتید و روش-های تدریس اثربخش، کارآمدتر باشد و راهبردهای بیشتری مورد استفاده قرار گیرد تدریس اثربخش‌تر و موفقیت‌آمیزتر خواهد بود. محققان معتقدند شایستگی تخصصی از مهم‌ترین ویژگی‌های یک مدرس کارآمد می‌باشد. اینکه استاد در عین داشتن تخصص محتوایی، در

صورت سمینارهای ماهانه در هر دانشگاه برگزار و پیاده-سازی شود با توجه به اینکه بخش گسترده از اثربخشی تدریس در یادگیری راهبردهای خودیادگیری نهفته است پیشنهاد می‌شود مهارت‌های جستجوی مؤثر اطلاعات در این حوزه برای دانشجویان توسط متخصصین مرتبط آموزش داده شود. اخلاق حرفه‌ای تدریس ارتباط مستقیمی با سابقه حرفه‌ای مدرسان دارد، هرچه مدرسان سابقه فعالیت آموزشی بیشتری داشته باشند تجربیات، اتخاذ تصمیمات، خط‌مشی‌های آموزشی و یا راهبردهای مؤثرتری می‌توانند در فرایند برنامه‌ریزی و رهبری آموزشی داشته باشند. لذا پیشنهاد می‌شود که در مراکز آموزش پزشکی مانند دانشکده‌های پزشکی از مدیران آموزشی با سابقه برای پست مدیریت استفاده شود. معنویت در محیط، می‌تواند بسیاری از چالش‌های موجود را حل و فصل کند و همچنین بسیاری از مشکلات و تعارضات را به دلیل ایجاد افزایش جو مثبت‌اندیشی سازمانی و کاهش استرس فردی و سازمانی شود. پیشنهاد می‌شود که ساعاتی در برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاهی جهت عبادت یا مدیتیشن فردی و گروهی اختصاص داده شود. پیشنهاد می‌شود که از نمادهایی که معنویت محیطی را افزایش می‌دهند استفاده شود. معنویت در محیط کار می‌تواند بر ظرفیت‌های شناختی، خدمت‌رسانی، درک تفاوت‌های فردی، پیشرفت تحصیلی در دانشگاه‌ها را افزایش دهد بنابراین پیشنهاد می‌شود که دوره‌های مراقبت‌های معنوی به اساتید و دانشجویان رشته‌های پزشکی به صورت پایلوت آزمایشی اجرا شود و در صورت نتایج آزمایشگاهی به‌عنوان برنامه‌ریزی راهبردی در برنامه‌ریزی آموزشی دانشجویان طرح‌ریزی شود. این پژوهش با محدودیت‌های مانند فاصله اجتماعی در دوره کووید ۱۹ روبه‌رو بود.

منابع

- حبیبی، شهربانو، محمد داوودی، امیرحسین، محمدخانی، کامران، (۱۴۰۰)، ارائه مدل ارتقاء اخلاق حرفه‌ای مدیران مدارس متوسطه شهر تهران، تحقیقات مدیریت آموزشی. 12(47), 293-307,
- خوش‌طالع، محمدجواد، واصفیان، فرزانه، (۱۴۰۰)، اثربخشی روش تدریس مبتنی بر شبیه‌سازی درس فیزیک بر یادگیری خودراهبر دانش آموزان متوسطه دوم، دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی. 12(2), 120-108.
- دهقانی، مرضیه و قلی‌پور، محمدرضا، (۱۳۹۹)، ارزیابی اخلاق حرفه‌ای تدریس مدرسان دانشگاه فرهنگیان گیلان از دیدگاه دانشجو معلمان، پنجمین همایش ملی تربیت معلم، تهران
- ریمی، قاسم، فضل‌الهی، سیفالله، (۱۳۹۷)، رابطه معنویت در کار با عملکرد سازمانی معلمان بر اساس مؤلفه‌های مدل اچ‌یو، فصلنامه علمی پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد واحد بجنورد- 13(54), 101-120.
- سبحانی‌نژاد، مهدی و بقایی، محمدرضا و نجفی، حسن، (۱۳۸۷)، بررسی میزان کاربست اخلاق حرفه‌ای تدریس در بین اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر
- صالحی‌زاده، مریم، قورچی‌ان، نادرقلی، محمد داودی، امیر حسین، (۱۳۹۹)، ارائه مدل مفهومی عوامل مؤثر بر کیفیت تدریس حرفه‌ای اساتید دانشگاه فرهنگیان با رویکرد مبتنی بر نظریه داده بنیاد، دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، 11(43), 69-92.
- طالبی، بهنام، داوری، فیض و پورآذر، شیرین، تبیین همبستگی مهارت‌های فراشناختی با اثربخشی تدریس در میان اعضای هیأت علمی، دوماهنامه علمی - پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۹۸؛ ۱۲ (۳): ۸۳-۷۳
- عبدالملکی، صابر، ملکی، حسن، اسدی، فائزه. (۱۳۹۷). شناسایی مؤلفه‌های تدریس اثربخش اساتید رشته برنامه‌ریزی درسی از دیدگاه دانشجویان این رشته، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی. 15(59), 95-114,
- اسلامیان، حسن، اسلامیان، زهرا، کرمی، مرتضی، (۱۳۹۷)، مطالعه رابطه بین میزان بکارگیری معیارهای تدریس اثربخش توسط استادان با روحیه علمی دانشجویان، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، 15(56), 132-147
- امری، مریم، (۱۳۹۸)، ارائه مدل تدریس اثربخش در دانشگاه: تحلیل دیدگاه استادان، مدیریت در دانشگاه اسلامی. 8(17), 183-205.
- امینی مشهدی، سمانه، غفاری، ابوالفضل، شعبانی‌ورکی، بختیار، اکبریان، رضا (1397) ظرفیت فرونسیس (عقل عملی) دیوید کار و اراده ایمانی علامه طباطبایی برای اخلاق حرفه‌ای تدریس، پژوهشنامه مبانی تعلیم و تربیت، 8(2)
- باقرپور، معصومه، (۱۳۹۸)، رابطه بین رفتار اخلاقی در سازمان و رفتار شهروندی سازمانی با نقش میانجی معنویت در محیط کار مدیران و معاونان دوره اول متوسطه، روانشناسی مدرسه و آموزشگاه- 7, 8(4), 24.
- باقری‌کراچی، امین، اکبری، جابر، تامرادی، امین، (۱۳۹۹)، بازنمایی تفسیری تجارب دانشجویان از اخلاق حرفه‌ای تدریس مدرسان دانشگاه اخلاق حرفه‌ای تدریس مدرسان دانشگاه، فصلنامه توسعه آموزش جندی‌شاپور اهواز، 11(4), 11
- بهمنی، اکبر، بلوچی، حسین، (۱۴۰۰)، بررسی تأثیر فروتنی رهبران بر رفتارهای اخلاقی پیروان با نقش میانجی معنویت در کار مدیریت در دانشگاه اسلامی. 10(21), 101-122.
- پقه، پرویز، شجاعی، سامره، مستقیمی، محمدرضا، آزما، فریدون، (۱۳۹۹)، ارائه الگوی رهبری سخاوتمند با تأکید بر معنویت در محیط کار در آموزش و پرورش، فصلنامه علمی پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد واحد بجنورد. 15(63), 35-54.
- ترک‌زاده، جعفر، کشاورزی، فهیمه، (۱۳۹۹)، شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر تدریس اثربخش با رویکرد راهبردی در دوره‌های آموزش عالی، آموزش در علوم انتظامی. 8(28), 33-55.

- کارآمدی مدیریت آموزشی در سازمان‌های آموزشی، کرمانشاه
- یبایی صابر، محسن و میرعرب‌رضی، رضا، (۱۳۹۸)، تحلیل رابطه معنویت در کار و کیفیت زندگی کاری معلمان دوره متوسطه (مورد مطالعه: معلمان شهر قم)، *فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، 27(45), 151-167.
- یوسف صدیق، طناز، (۱۴۰۰)، روایت پژوهی تجربیات یک دانش آموز پایه یازدهم دوره دوم متوسطه در مورد پیامدهای و نتایج عدم شایستگی و تخصص معلم در تدریس واحد روانشناسی و چالش‌های مربوط به سطح دانش و اخلاق حرفه‌ای، اولین کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت، بندرعباس.
- Abdel-Rahim, Heba (2021). The Effectiveness of Online Teaching and Learning Tools. *Learning and Teaching: The International Journal of Higher Education in the Social Sciences*, 14.3 p52-69.
- Aboobaker, Nimitha; Edward, Manoj; K. A., Zakkariya (2019). Workplace Spirituality, Employee Wellbeing and Intention to Stay: A Multi-Group Analysis of Teachers' Career Choice. *International Journal of Educational Management*, v33 n1 p28-44
- Ahmad, Masduki; Rochimah, Heni (2021). Improving Teaching Effectiveness through Transformational Leadership and Integrity. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, v10 n4 p1316-1324
- Aslam, Muhammad; Chaudhary, Abid Hussain (2021). Evaluating the Psychometric Properties of Workplace Spirituality Scale in Pakistani Context School Teachers. *Journal of Education and Educational Development*, v8 n2 p418-436
- Asmuni, Ahmad (2021). Moral Teachings and Spirituality in Manuscript Studies: A Critical Study of Social Values in the Digital Age. *Journal of Social Studies Education Research*, 12 n4 p302-319.
- Brooks, Melanie C.; Ezzani, Miriam D (2021). Islamic School Leadership: Advancing a Framework for Critical Spirituality. *International Journal of Qualitative Studies in Education (QSE)*, v35 n3 p319-336 202
- فتحی، یوسف و عبدالله‌زاده، آرزو و قادری، محمد، (۱۳۹۹)، بررسی تحلیلی و تئوریک اصول و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای تدریس در آموزش ابتدایی با تأکید بر دیدگاه مؤثری و همکاران، اولین همایش برنامه‌ریزی درسی و تربیت ذهن در تربیت معلم گرگان.
- قاسمی‌زاد، علیرضا و سلامی، نازنین، (۱۳۹۸)، چهارچوب مناسب برای سنجش معنویت محیط کار بر اساس آموزه‌های ایرانی و اسلامی در مراکز آموزش عالی. *دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*. 10(38), 155-178.
- قلاوندی، حسن، درویشی، زین‌العابدین و اشرفی، فرشید، (۱۳۹۸)، سنجش وضعیت موجود مؤلفه‌های تدریس اثربخش از دیدگاه دبیران مدارس متوسطه اول، *پویش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره*، 1398(10), 67-90.
- محمد، داوودی، امیر حسین و بهادری، سعید، (۱۳۹۷)، تعیین عوامل مؤثر بر اثربخشی اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه معلمان استان قم، *دوماهنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*. 8(31), 165-186.
- محمدی‌فومنی، میرمجید، اعتمادا‌هری، علاالدین و شریفی، اصغر، (۱۳۹۹)، ارائه مدل اخلاق حرفه‌ای برای اعضای هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان، تحقیقات مدیریت آموزشی. 12(45), 271-287.
- محمدی‌نژادگنجی، علیرضا و سلیمی، مهتاب، (۱۳۹۹)، اثربخشی تدریس مبتنی بر الگوی چرخه یادگیری هفت مرحله‌ای آیزنکرافت بر بهبود مهارت‌های خودکارآمدی و تفکر انتقادی دانش‌آموزان ناحیه ۱ کرج. تحقیقات مدیریت آموزشی. 11(44), 27-46.
- مصلحی، لیلا و داوری، فرزانه، (۱۴۰۱)، شاخص‌های تدریس اثربخش اساتید رشته تربیت بدنی دانشگاه فرهنگیان، مطالعات آموزشی و آموزشگاهی- 11(2), 39-61.
- منصوری لطفعلی، عقیل، ایمانی، محمدنقی و شریفی، علی‌اصغر، (۱۳۹۸)، طراحی مدلی جهت توسعه معنویت در سازمان آموزشی، *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی*. 13(1), 247-260.
- موسوی، فرانک و نورمحمدی، پیمان، (۱۳۹۹)، رابطه بین اخلاق حرفه‌ای با کیفیت تدریس معلمان مدارس ابتدایی، همایش ملی مجازی بومی‌سازی؛ به روز رسانی و

- Bryan, Lynette Mott (2021) Personal Spirituality and Public Leadership: A Phenomenology of U.S. Public School Principals. *ProQuest LLC*, Ph.D. Dissertation, Eastern University
- Fraser-Pearce, Jo (2021). Spiritual Education as a Subspecies of Relational Education? *British Journal of Religious Education*, v44 n1 p112-121 .
- Heffner, Judith Maples (2017). Influence of Spirituality, Family, and Self Efficacy on Teacher Effectiveness. *ProQuest LLC*, Ed.D. Dissertation, North Carolina State University
- Manfra, Meghan; Holmes, Casey((2021). Integrating Media Literacy in Social Studies Teacher Education. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education (CITE Journal)*, v20 n1
- Munna, Afzal Sayed; Kalam, Md Abul (2021). Teaching and Learning Process to Enhance Teaching Effectiveness: A Literature Review. Online Submission, *International Journal of Humanities and Innovation (IJHI)* v4 n1 p1-4
- Nimmi, P.M.; Binoy, Alka K. ; Joseph, George; Suma, R. (2021) Significance of Developing Spirituality among Management Students: Discerning the Impact on Psychological Resources and Wellbeing. *Journal of Applied Research in Higher Education*, v14 n1 p317-331.
- Nwosu J.C.; John, H.C.; Izang, A.A.; Akorede, O.J. (2018). Assessment of Information and Communication Technology (ICT) Competence and Literacy Skills among Undergraduates as a Determinant Factor of Academic Achievement. *Educational Research and Reviews*, 13.582-589
- Pandya, Samta P. (2021). Enhancing High Schoolers' Creative Thinking and Complex Problem-Solving Abilities: Examining the Effectiveness of Spirituality. *Psychology in the Schools*, v59 n2 p213-241 .
- Parker, Janise S.; Fulmore, Kierra; Marano, Elizabeth; Schulze, Michaela; Anderson, Jami; Manderfield, Claire (2021). Religion and Spirituality as Diversity Topics in School Psychology Publications: A Content Analysis of School Psychology Journals. *Contemporary School Psychology*, v25 n3 p332-343
- Polat, Betül; Kutlu, Omer (2021). Investigation of the Effectiveness of the Research Skills Teaching Program. *International Journal of Assessment Tools in Education*, v9 n1 p39-60
- Siddiqui, Sanobar; Lento, Camillo (2021). Exploring Teaching Effectiveness and Research on Teaching and Learning at AACSB Accredited Business Schools in Canada and the US. *International Journal of Educational Management*, v36 n4 p576-592
- Skoyles, A.; Bullock, N.; Neville, K. (2019). Developing Employability Skills Workshops for Students Higher Education Achievement Reports. *New Review of Academic Librarianship*, 25, 2-4, 190-217.
- Vikas, Sona; Mathur, Ashish (2021). An Empirical Study of Student Perception towards Pedagogy, Teaching Style and Effectiveness of Online Classes. *Education and Information Technologies*, v27 n1 589-610
- Zakaria, Noor Syamilah; Subarimaniam, Neerushah; Wan Jaafar, Wan Marzuki; Mohd Ayub, Ahmad Fauzi; Saripan, M. Iqbal (2021). Conceptualization and Initial Measurement of Counseling Ethics Competency: The Influence of Spirituality and Self-Efficacy. *European Journal of Training and Development*, v46 n3-4 p285-301

